

Leven met een monster

Colofon

ISBN: 978 90 8954 795 8

1e druk 2015

© 2015, Pleun Donders

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Leven met een monster

Pleun Donders

Voor Bo, Roef en Jop

‘Goedemorgen Roef, word je wakker?’ Ik aai mijn zoontje van bijna negen over zijn hoofd. Traag opent hij zijn ogen en zegt: ‘Mama, met welk woord hebben water en het hart allebei te maken?’ Mmm ... ik weet het niet. ‘Bron’, zegt hij. Ja zeg, wat mooi. Even later zitten we met z’n drieën aan de keukentafel te eten als Bo, mijn dochter van net tien, vraagt of er zuurstof boven de wolken is. Ze heeft een foto gezien van de hoge gebouwen in Dubai die boven het wolkendek uittorenen en vraagt zich af of mensen in de hoogste verdiepingen kunnen ademen, zodat ze toch nog ademloos kunnen genieten van het uitzicht.

Het leven met twee hoogbegaafde kinderen is prachtig. Ik ben zo dankbaar dat ik hun moeder ben. Soms vraagt het het uiterste van mij. Het zijn kinderen die op alle vlakken niet genoeg hebben aan gemiddeld of normaal. Maar dat is misschien wel precies de reden dat ze bij mij zijn. Ik ken niet anders. Niks in mijn leven is gemiddeld of normaal geweest tot nu toe. Het speelt zich vanaf het begin al af buiten de kaders die voor het overgrote deel van de mensen bekend zijn. Dat heeft veel facetten in mijn leven behoorlijk beïnvloed, maar het moederschap voelt als iets dat onaangetast lijkt. Alsof ik uit een bron kan putten die als enige niet vertroebeld is. Voor de rest heb ik bijna veertig jaar lang gewatertrappeld om niet te verzuipen in vieze drab. Heb ik keihard gewerkt om overeind te blijven en om het leven voor te blijven door er niet op te vertrouwen, maar zélf te zorgen dat de dingen goed blijven gaan. Tot ik dat niet meer kon, omdat er iets gebeurde waardoor ik me in één klap midden in die vieze drab bevond en moest ervaren wat het was. Ik ben er nog. Dat is niet vanzelf gegaan.

Mensen vragen weleens waar het omslagpunt zat, vanaf wanneer ik niet meer alleen maar aan het overleven was. Ik

kan het niet zeggen, maar met de komst van de kinderen ben ik een deel van mezelf gaan ontdekken dat er als vanzelfsprekend was. Waar ik in vele opzichten nogal grenzeloos was, zag ik waar het de kinderen aanging haarscherp wat er nodig was. Toen ik nog niet had ontdekt dat rust en regelmaat belangrijk zijn, voelde ik dat het goed was voor de kinderen en kon ik het moeiteloos voor ze creëren. Ik wist als vanzelf wat vertrouwen was, wat liefde was tussen mij en de kinderen. Hoeveel verantwoordelijkheid ze op welke leeftijd aankonden en waar die van mij lag. Dat ik ervoor moest zorgen dat ze zoveel mogelijk konden gaan ontdekken wat zij met hun leven wilden en konden, omdat ik ergens wel vermoedde dat ik voornamelijk bezig was om de zoi van mijn ouders en stiefouders op te ruimen voor ik hieraan kon beginnen. Bo en Roef zullen heus hun eigen bergen beklimmen, maar hoeven niet ook nog eens over mijn bergen, die zijn mijn verantwoordelijkheid. Misschien begon met die diepe innerlijke belofte het pad dat leidde naar de omslag.

Ik denk dat ik het goed doe als moeder. Het is natuurlijk aan Bo en Roef om later te beoordelen of het genoeg was, maar ik doe mijn uiterste best. Het gaat goed met ze. Inherent aan hun hoogbegaafdheid is dat ze zich weleens zorgen maken over de wereld en dat ze intensiever bezig zijn met zichzelf en alles en iedereen om zich heen, maar ze hebben een plek waar ze hiermee terechtkunnen, ze hebben iemand die achter hen staat, of vóór hen als dat nodig is.

Ze hebben al best veel meegemaakt. Hun papa, Mark, en ik hebben elkaar pas goed leren kennen toen ik al zwanger was van Bo. Terugkijkend denk ik dat we allebei op de vlucht waren en ons warmden aan elkaars herkenning. De tijd samen was enorm dynamisch. Mark had een ex-vrouw met wie hij

onze hele relatie lang allerlei problemen had, die hij niet wist op te lossen, ook omdat hij met haar nog twee dochters had. Hij had een lastige relatie met zijn vader, ik met allebei mijn ouders. Er liep een rechtszaak tussen hem en zijn ex die ons langzaam failliet maakte. Door alle onrust en onveiligheid hield ik me alleen nog maar steviger vast aan oude, niet helpende patronen en kwam mijn posttraumatische stressstoornis (PTSS), waarvan ik toen nog niet wist dat ik die had, in alle hevigheid aan de oppervlakte. In die tijd kregen we twee kinderen, vlak na elkaar. En er was nauwelijks een vangnet om op terug te vallen. Het was misschien wel onmogelijk om hier wat van te maken. De kinderen hebben hier schade van ondervonden. Toen ze net drie en vier waren, wilde Mark scheiden. Later bleek dat hij al een jaar vreemdging.

Bo en Roef waren een jaar ouder dan mijn broertje en ik toen onze ouders uit elkaar gingen. Omdat ik, ondanks het bedrog van Mark, ervan overtuigd was dat ik, hoe dan ook, óns gedoe los moest zien van ons ouderschap, werd mij langzaam pijnlijk duidelijk hoe anders mijn moeder dit heeft gedaan toen wij klein waren. En met het opgroeien van mijn dochter zag ik mijn eigen jeugd met andere ogen. Ik keek naar Bo, mijn kleine meisje met al zoveel persoonlijkheid, maar nog zo klein met haar drie jaar, zo kwetsbaar, zo afhankelijk en zo vol van liefde. Toen ik drie was, was mijn moeder net gescheiden en ging ze met mijn broer Daan en mij bij de man wonen die ik mijn tweede papa zou noemen. Bo werd vier. Ze miste haar vader en ik troostte haar en zei dat hij heel veel van haar hield en dat ik snapte dat ze boos was omdat we niet bij elkaar woonden. Ik ben opgegroeid in de overtuiging dat we bij mama bleven omdat mijn vader ons niet wilde. Dat was niet zo, maar dat hoorde ik pas toen

ik al lang volwassen was. Tot die tijd geloofde ik dat papa mij niet wilde hebben, omdat mama dat zei. Bo werd vijf, zes, zeven, acht, negen. Voor mij jaren met incest, viezigheid, geen lucht krijgen, niet voelen, continu op mijn hoede zijn. Natuurlijk waren er ook leuke en fijne dingen die mij vormden.

Pas geleden is ze tien jaar geworden. Het is een prachtige meid aan het worden. Haar lijf wordt steeds vrouwelijker. Ze zit goed in haar vel, is creatief en muzikaal en gaat haar eigen weggetje. Ze moet dealen met het feit dat papa en mama niet bij elkaar wonen en met haar hoogbegaafdheid. Dat is best lastig als je tien bent, maar ze doet het goed en ze krijgt alle tijd en steun die ze nodig heeft om hier een manier in te vinden.

Toen ik tien was, waren er vaak ruzies in huis, de tweede scheiding was aanstaande. We zouden weggaan bij mijn eerste stiefvader en dat voelde even als een opluchting, tot ik niet lang daarna begreep dat het daarmee niet beter zou worden.

In de relatie met Mark was onder andere duidelijk geworden dat het seksueel misbruik dat tot aan mijn zestiende duurde nog steeds een wissel trok op mijn leven. Ik was vlak voor de scheiding een opleiding NLP (neurolinguïstisch programmeren) begonnen en leerde zo een therapeutenechtpaar kennen waarbij ik dacht dat het veilig was om dit stuk te verwerken. Kapot en moe van het volhouden, moederziel alleen en tot op het bot gekwetst, maar ervan overtuigd dat ik beter kon, ben ik na de scheiding bij de man van het echtpaar in therapie gegaan. Ik ging hem vertrouwen, stortte mijn hart uit, legde mezelf in zijn handen. Ik wist niet hoe ik het moest doen, het leven, en hij was therapeut en arts, hij

wist het wel. Bovendien zei hij zich erg verbonden te voelen met mij en wat had ik honger naar een veilige plek, rust en warmte. Het ergste gebeurde: de therapeut had zijn grenzen niet helder en in de jaren die volgden misbruikte hij mij.

Het was een herhaling van wat ik uit mijn jeugd kende. Dat besef sloeg een paar jaar geleden in als een allesverwoestende bom. Mijn vertrouwen was wederom misplaatst en misbruikt, mijn lijf opnieuw gebruikt als gereedschap voor het geroef van iemand van wie ik afhankelijk was, opnieuw was er de schaamte en het medeverantwoordelijkheidsgevoel. Hoe kon ik ooit nog mezelf vertrouwen, hoe moest ik leven? Dit kwam bovenop alle herbelevingen 's nachts en overdag, rottende viezigheid die zich op elk moment aandienende, paniek, zweet- en woedeaanvallen en soms letterlijk helemaal de weg kwijt zijn.

Pas toen de echo van de dreun verstomde, de gruiswolken langzaam neerdaalden en ik besepte dat ik kon ademen, durfde ik naar de puinhopen te kijken. Stapje voor stapje ging ik op ontdekking om te zien wat er stuk was gegaan en wat er nog was blijven staan. Ik moest wel kijken. Veel van waar ik in had geloofd, waar ik me aan vast had gehouden om mijn leven te kunnen leven, was onherstelbaar kapot. Illusies die me overeind hielden, waren uiteengespat. Ik rouwde erom en ik rouwde om dat wat er niet had kunnen groeien door alles wat nodig was om mezelf te beschermen. Wat overbleef was heel veel pijn en weinig om die te kunnen dragen. Maar ik wist wel dat ik het was. Dat was nieuw. Ik wist nog niet hoe ik verder kon gaan, maar er was een begin, een plek. Een plek waar ik over ging, waar ik de verantwoordelijkheid voor had en moest nemen.

Dit verhaal gaat over hoe ik was geworden totdat de bom viel, over de verwoesting en het begin van mijn leven met mezelf.

1

Ik neem een flinke stap terug in de tijd. Het huwelijk tussen mijn ouders is vanaf het begin al niet goed. De partnerruil in de jaren zeventig heeft een flinke wissel getrokken en mijn moeder is depressief en drinkt te veel. Ze probeert zelfmoord te plegen als ik twee jaar ben. In mijn eerste herinnering zie ik mijn ouders schreeuwen naar elkaar. Vlak voor ik drie word, leert mijn vader een vrouw kennen met wie hij liever verder wil dan met mijn moeder. Als hij vertrekt, lig ik wekenlang met mijn deken voor de voordeur te slapen.

Mama is niet lang alleen. Binnen een paar maanden wonen zij, mijn broer Daan en ik in het huis van haar nieuwe partner in Laren, Gelderland, ver weg van waar papa woont. Het is een enorme boerderij met een voorhuis en twee grote stallen. In de ene stal is de werkplaats van het bedrijf van deze man. De andere stal wordt voor ons verbouwd om in te gaan wonen. In het voorhuis woont de eerste tijd nog de compagnon van mijn stiefvader.

Wij wonen tijdens de verbouwing in wat we ‘het kippenhok’ noemen: een schuurtje in de tuin naast het huis. In de woonkamer van de boerderij leer ik later mijn broertje fietsen, zo groot is het. Als de compagnon verhuist, krijgen we dit deel ook bij het huis. Er wordt áltijd verbouwd, in de zes jaar dat we daar wonen is het huis niet afgekomen.

In Laren voel ik me een vreemde eend in de bijt. Het dialect besluit ik niet te leren, ik vind het niet mooi. Op school noemen me ze ‘de stadse’. Ik ben het enige kind met gescheiden ouders. Ze weten niet eens wat scheiden is. Tijdens

het douchen na de gymlessen zien ze dat ik als enige helemaal bruin ben, omdat wij naar naturistencampings gaan. Dat vinden mijn klasgenoten maar vies. Ik ben slim, school gaat me makkelijk af. Gepeste of onzekere kinderen worden aan mij gekoppeld omdat ik ze kan steunen, vindt men op school. Ik ben tien jaar als ik met de directeur regel dat meisjes niet verplicht moeten handwerken, maar ook mogen timmeren met handvaardigheid.

Het is niet alleen dat ik anders gevonden word; ik voel me ook anders. Ik snap niet waarom de meester blij kijkt, als ik zeker weet dat hij niet blij is; ben intens verbolgen als een juffrouw onrechtvaardig is; vind het raar dat kinderen allerlei maniertjes gebruiken om zichzelf zekerder voor te doen. Ik ben met andere dingen bezig. Ik voel me in mijn element als ik in de natuur ben, word helemaal gelukkig van de kracht en intensiteit van een onweersbui. Ik denk na over reïncarnatie, heb het gevoel dat iedereen een deel van een grote bal energie mee heeft gekregen, dat daar plussen en minnen in zitten waardoor we worden aangetrokken tot bepaalde mensen en situaties. Het doel in het leven is volgens mij om je eigen stukje zoveel mogelijk in balans weer terug te laten gaan als je sterft. Maar daar kan ik niet over praten met de mensen om mij heen. Ik heb vaak tegen mijn moeder gezegd dat ik wilde dat ik niet zo slim was. Het leek me makkelijker om dom te zijn en me niet zoveel dingen af te vragen. Waarom ben ik op deze wereld? Als ik zo ben, waarom ben ik dan hier?

Als ik bij mijn moeder ben, mis ik mijn vader en andersom. Iedere verjaardag zet ik boven aan mijn verlanglijst de wens dat papa een keer bij ons komt logeren, omdat ik dan één keer iedereen van wie ik hou bij elkaar heb.

Naar buiten toe ben ik er trots op dat ik twee papa's heb. De partner van mijn moeder noem ik Mijn Andere Papa. In het dagelijks leven geven ze mij zijn achternaam. Op de post van de bank staat de naam van mijn vader. Op iedere nieuwe school, want er zouden er nog vele volgen, leg ik uit dat ik wel officieel Donders heet, maar dat dat niet mijn naam is. Als ik me voorstel of de telefoon oppak, noem ik de naam van mijn stiefvader.

Er worden nog twee kinderen geboren: Roos en Thijs. Roos is vijf jaar jonger dan ik, Thijs zeven. We zijn rijk; het huis is groot, we gaan lang en ver op vakantie en er worden dure cadeautjes gegeven met verjaardagen en sinterklaas.

Mijn broer en ik spelen altijd buiten. We hebben een bos en omliggende weilanden tot onze beschikking. Een paradijs voor eindeloze avonturen. We gaan 's avonds met een boer uit de buurt mee om de koeien op te halen uit de wei en worden erbij geroepen als er een veulen geboren wordt. We maken hutten, lopen paadjes in het hoge gras om een doolhof te maken waar we tikkertje in spelen en trekken voor eeuwig de wijde wereld in met een zelfgemaakte knapzak met wat biscuits erin. Een omgevallen wilg is ons klimrek. We zijn altijd samen.

Om de week, en later om de twee weken, gaan we een weekend naar papa. Meestal worden we gebracht of gehaald met de auto, soms brengt mama ons met de trein en soms gaan we alleen met de trein. Ik heb dan een briefje in mijn zak met de plaatsnamen waar de trein stopt en vergelijk het briefje met de borden op ieder station om te kijken of de trein nog wel goed rijdt. Het is spannend. Het lezen gaat nog niet zo snel en ik ben er niet zeker van dat het gewoon goed

gaat. Eén keer vergeet mama om voor ons een kaartje te kopen. Omdat een vrouw in onze coupé ziet hoe wij hierdoor in paniek raken, zegt ze dat zij de kaartjes zal kopen als de conducteur er moeilijk over zou doen.

Papa woont eerst nog alleen. Het is fijn bij hem. Hij spreekt altijd met de burgemeester van Eindhoven af dat hij de fontein aanzet als zijn kinderen bij hem zijn. We timmeren vliegtuigen in de serre en maken kleine wandelingetjes in de buurt. Later trekt zijn partner met twee kinderen bij hem in en krijgen zij samen nog twee kinderen. Vanaf dan heb ik het gevoel dat ik mijn best moet doen om welkom te blijven. Mijn vader gaat soms mokkend met al zijn kinderen zwemen. Hij is er wel en toch ook niet.

Zolang ik me kan herinneren, heb ik last van migraine. Bijna wekelijks is er die verschrikkelijke pijn, soms zelfs twee keer per week. Ik druk mijn hoofd hard tegen de bedrand aan, omdat die pijn fijner is dan de pijn in mijn hoofd. Het doet zoveel zeer dat ik van de wereld raak. Tijdsbesef is weg, ik weet niet meer of het avond of ochtend is. Ik leer de pijn te dragen, simpelweg omdat er geen alternatief is. Op het hoogtepunt van de aanval hang ik met mijn hoofd boven de wc, mijn moeder staat naast me. Zij praat over frikandellen met mayonaise om het overgeven te bespoedigen. Meestal zakt het daarna en val ik in een diepe slaap.

Mama laat me door talloze specialisten onderzoeken. Door artsen in het ziekenhuis, door een iriscopist, door een therapeut met wie ik met poppen moest spelen, enzovoort. Ik herinner me dat met die poppen nog goed. Ik kijk scherp naar hem en anticipeer op wat ik denk dat ik moet doen. Ik ben allang niet meer onbevangen. De migraine neemt af

rond mijn twaalfde, als mijn moeder opnieuw gaat scheiden en wij weer verhuizen.

Ik heb vaak nachtmerries. Soms slaapwandel ik de trap af. Als ik beneden ben, schreeuw en stamp ik, niet wakker te krijgen. Mama wacht tot ik bedaar en brengt me weer naar boven. Ik droom over verminkte lijken, over dat mijn zusje en broertje onder een trein komen waar ik naast sta, over achtervolgingen door enge mensen of monsters. Er is één terugkerende droom waarin ik met heel mijn familie bij elkaar sta als de aarde in grote brokstukken slijt. Ik sta op één deel en de rest staat op een ander. De brokstukken drijven in een zee waar haaien zwemmen. Dan kiepert het stuk waar mijn familie op staat om. Ze vallen allemaal de diepte in en worden door de haai opgegeten. Ik blijf achter op mijn brok en sta voor de keuze: spring ik het water in om bij hen te kunnen zijn, of kies ik voor het leven en blijf ik alleen achter? Het is frappant te beseffen dat de keuze om óf mee te gaan met de rest om samen verteerd te worden door iets naars, óf alleen achter te blijven en te kunnen blijven leven, jaren later zo goed als werkelijkheid wordt.

Ik heb in deze periode van mijn leven fantasieën waar ik me enorm voor schaam. Zo heb ik een stel oudere broers verzonnen die me streng en hardhandig opvoeden, maar ze beschermen mij. Ik sla mezelf als zij mij straffen. Of ik fantaseer dat ik baas ben over een heel stel kleine kinderen. Ik ben dominant en agressief en realiseer me dat ik nooit moeder mag worden. Ik ben vies en naar.

Ik weet niet wanneer het precies begint. In mijn herinnering is er geen periode voorafgegaan waarin het niet gebeurde. Ik

kan moeilijk in slaap komen. Er zijn nachten dat ik helemaal niet slaap. Ik blijf in mijn bed tot ik mama en mijn stiefvader naar bed hoor gaan. Zij slapen op een soort tussenverdieping halverwege de trap. Als het weer stil is, ga ik mijn bed uit om met mijn knuffels te spelen. Ik heb er meer dan tachtig en ze hebben allemaal een naam. Ik ben hun adoptiemoeder en woon in een dorp dat in een cirkel gebouwd is om een plein heen. De burgermeester en ik hebben regelmatig een meningsverschil, maar ik trek mijn eigen plan, ook als hij het er niet mee eens is. In de kamer van mijn broer woont mijn buurvrouw. Ik ga helemaal op in mijn spel.

Tijdens het spel hoor ik voetstappen op de trap en de stem van mijn stiefvader: 'Pleun, ben je nog wakker? Wil je bij ons komen liggen?' Het spel stopt abrupt en met mijn eerste stap naar de deur van mijn kamer, volgt mijn lijf hem naar hun kamer.

In het bed lig ik tussen hem en mama in. Het is te warm, verstikkend, beknellend warm. Hij vertelt me over wat neuken en pijpen is, over dat vrouwen sperma doorslikken, over dat sommige mensen van seks met slaan houden, wat een clitoris is, enzovoort. Ik luister aandachtig en doe mijn best om geïnteresseerd over te komen, omdat hem dat plezier lijkt te doen. 'Je moet er maar niet over praten, want andere kinderen begrijpen dit soort dingen nog niet.' Zijn aandacht voelt speciaal en tegelijk ongemakkelijk. Het is verwarrend. Ik begrijp niet waarom mensen elkaar slaan of sperma slikken. Het klinkt vies en naar, ook al zegt hij dat het heel erg fijn is.

Hij aait met z'n vingers mijn onderbuik en bij mijn vagina. Het kietelt, het voelt alsof mijn buik deukjes krijgt. Geen

prettig gevoel, maar dat zeg ik niet. Het stopt vanzelf een keer.

Hij vraagt altijd eerst of ik het goed vind als hij zich af gaat trekken. Ik snap niet wat er naast me gebeurt, het gegrom, de heftige bewegingen. Maar hij is in ieder geval even met zichzelf bezig, niet met mij. Als hij klaar is, draait hij naar me toe. Ik lig ingeklemd tussen de slapende, stille rug van mijn moeder en zijn natte koude piemel die tegen mijn billen drukt, prikt.

Ik voel me een plank. Bevroren. Ergens hou ik een lijntje aan mezelf vast om weer terug te kunnen komen als het voorbij is. Sommige nachten zie ik mezelf liggen. Ik 'sta' op de rand aan het hoofdeinde en zie ons in het bed.

Ik spits mijn oren om zijn ademhaling te kunnen horen. Als ik hoor dat hij slaapt, wurm ik me tussen hen uit. Soms ga ik dan nog even naast mijn moeder liggen, tegen haar buik aan. Als iedereen slaapt, ga ik weer naar mijn eigen bed. Hoe vaak dit gebeurt, weet ik niet. Het komt genoeg voor om me er niet over te verwonderen of ervan te schrikken. Het is normaal.

Op een keer stel ik Daan voor om te neuken. Hij snapt niet wat ik bedoel. Ik leg hem uit dat het simpel is: hij moet een stijve piemel krijgen en die moet hij in mijn vagina doen. Het lijkt hem niks, hij vindt het maar raar.

De relatie tussen mijn moeder en mijn stiefvader verslechtert. Ik ben een jaar of tien als de ruzies heviger worden. Ze zoeken hulp bij Bhagwancommunes en gaan naar therapie-weekenden. Ik luister telefoongesprekken af om te weten

wat er allemaal gebeurt. Mijn moeder vertelt me veel. ‘Je bent zo wijs’, zegt ze vaak. Ze voelt zich gesteund door mij. Wat ze niet weet, is dat ik onthoud wat ze zegt in de gesprekken die ik afluister, om het weer te kunnen herhalen bij haar. Ze heeft iemand nodig en ik voel me groot en nuttig als ze bij mij komt. Ze zegt vaak dat ze het leven helemaal niet leuk vindt. Dat maakt me ongerust en nog meer op m’n qui-vive.

Op mijn elfde zitten we samen in het washok. Mama zegt dat ze heeft besloten er niet meer te zijn als wij allemaal achttien zijn. Ze heeft eerder geprobeerd om zelfmoord te plegen, weet ik. Er komt iets zwaars op mijn schouders te liggen. Ik moet aan de bak. Het is menens vanaf nu.

De ruzies nemen toe. Er is veel geschreeuw en lawaai. Midden in de nacht verlaat hij het huis. Mama komt naar boven, waar wij wakker in ons bed liggen. Ze troost ons en vertelt wat er gebeurd is. Hij trekt tijdelijk in bij zijn ouders.

In hun laatste ruzie had mijn stiefvader tegen mama gezegd dat hij er trots op is dat hij zo tabeloos met zijn kinderen om kan gaan. Mijn moeder heeft hem jaren hiervoor een keer betrappt toen hij het piemeltje van mijn jongste broertje stijf probeerde te maken en er gaat een belletje bij haar rinkelen. Ze gaat naar een vriendin om het hierover te hebben. Die vriendin zegt haar dat ze onmiddellijk met mij moet gaan praten.

‘Zit hij weleens aan je?’, vraagt ze, nadat ze me tegenover haar in een stoel heeft gezet. Ik voel de ernst en haar zorg, voel dat ze er is, dat ze aandachtig mijn antwoord afwacht.